

<http://dx.doi.org/10.26450/jshsr.1794>

Citation: Akpulat, N. A. & Polat Üzümcü, T. (2020). Geleneksel Türk el sanatlarının yaratıcı turizm kapsamında değerlendirilmesi: Ödemiş yerel halkının bakış açısı. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(51), 584-597.

Dr. Nükhet Adalet AKPULAT

Ege Üniversitesi, Çeşme Turizm Fakültesi, İzmir/TÜRKİYE, 0000-0002-8015-8267

Dr. Tülay POLAT ÜZÜMCÜ

Kocaeli Üniversitesi, Kartepe Turizm MYO, Kocaeli/TÜRKİYE, 0000-0002-6364-9232

GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARININ YARATICI TURİZM KAPSAMINDA DEĞERLENDİRİLMESİ: ÖDEMİŞ YEREL HALKININ BAKIŞ AÇISI

ÖZET

Geleneksel el sanatları özünü geçmişten alan, halkın toplumsal ve sanatsal beğenileri ile kültürel zenginliklerini yansıtan değerlerdir. Yaşanılan dönem, kullanılan malzeme, uygulanan teknik ve yapış biçimi olarak farklılık gösteren el sanatları; metal, ahşap, çini, seramik, dokuma, el sanatları vb. çeşitlilikte zengin bir yelpazeye sahiptir. Son yıllarda geleneksel Türk el sanatları turistik anlamda dikkat çekmiş ve bu el sanatlarını yaşatmak ve sürdürülebilirliğine katkı sağlayabilmek için, çeşitli araştırma ve projeler yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmaların büyük bir kısmı el sanatları ürünlerinin turizm sektöründe değerlendirilmesi konusuna yoğunlaşmıştır. Geleneksel Türk el sanatları turistik alışverişlerde önemli yer tutması ve turistlerin özgün ürün tercihleri içerisinde el sanatı ürünlerine yönelmelerine karşın, geleneksel el sanatı ustalarının giderek azalması, hatta bazı geleneksel el sanatlarının unutulmaya yüz tutması geleneksel Türk el sanatlarının geleceği açısından risk taşımaktadır.

Kültür turizminin bir türü olan yaratıcı turizm, sanatın, kültürel mirasın ya da bir yerin kendine özgü karakterinin katılımcı olarak öğrenilmesi ile ilgili ve özgün bir deneyime yönelik seyahattir ve bu destinasyonda yaşayanlarla, bu yaşam kültürünü yaratanlar arasında bir bağ kurar. Geleneksel el sanatlarının yaratıcı turizm kapsamında kullanılması, yerel ticareti geliştirmekte, istihdama ve kalkınmaya katkı sağlamakta, hatta yerel halkta farkındalık ve aidiyet duygusu oluşturarak, kültürlerini, geleneksel el sanatlarını koruma, geliştirme ve sürdürme bilinci oluşturmaktadır.

Ödemiş tarihi, kültürel, turistik çekiciliklere sahip İzmir'e bağlı bir ilçe olup, somut olmayan kültürel miras ürünlerinden olan geleneksel Türk el sanatları ayrı bir öneme sahiptir. İlçede geleneksel Türk el sanatlarından Türk danteli olarak bilinen iğne oyaları, Ödemiş İpeklileri olarak ünlenen ipek dokumaları ve Ödemiş ipeğine işlenen kanaviçeleri önemli ve özellikli el sanatları olarak öne çıkmaktadır. Bu bağlamda bu çalışma, Ödemiş ilçesinde yaşayan yerel halkın geleneksel el sanatları ile ilgili düşüncelerini belirlemek ve yaratıcı turizm kapsamında Ödemiş turizmini değerlendirmek üzere yapılmıştır. Bu kapsamda bir ölçek geliştirilmiş, ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizi yapılmış, Cronbach's Alpha ,879 olarak hesaplanmıştır. Araştırma çerçevesinde Ödemiş merkezi içerisinde yer alan Çamlık Yol evren olarak belirlenmiş ve 174 araştırma formu değerlendirmeye alınmıştır. Katılımcıların ölçeğe verdikleri cevaplar; cinsiyet, Ödemişli olma, medeni durum, eğitim durumu açısından değerlendirilmiş ve anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Bu araştırma çerçevesinde geliştirilen ölçeğin ilçenin tamamında uygulanması amaçlanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Geleneksel Türk El Sanatları, Ödemiş, Yaratıcı Turizm, Kreatif Turizm, Kültürel Miras

EVALUATION OF TRADITIONAL TURKISH HANDICRAFT IN TERMS OF TOURISM: ASPECT OF LOCALS FROM ODEMİS

ABSTRACT

Traditional handicrafts are values which reflect cultural richness with people's social and artistic taste. Handicrafts that differ depending on the period of time, materials used, techniques applied and way of doing them, have a wide range of branches such as metal, wood, tile, ceramics. In recent years, Turkish handicrafts have drawn attention in a touristic way and in order to keep these handicrafts active, various researches and projects have been started. Most of these works are focused on how handicrafts can be used in tourism. Even though Turkish handicrafts have an important place in the tourism market, they are also in the risk of extinction because of the decrease in craftsmen and prevalence of some handicraft branches.

Creative tourism which is a type of cultural tourism, is a journey consisting of learning artistic features, cultural heritage or trademarks of a specific place and creates a bond between outsiders and locals who are in this lifestyle. The use of traditional handicrafts in tourism improves local trade, contributes employment and economic development and even brings forth awareness on locals causing them to have a sense of belonging; preserve, develop and maintain their own culture.

Ödemiş, which has cultural, historical and touristic attractions, is a district of İzmir province and has particular importance for its intangible cultural heritage, traditional Turkish handicraft. In this district, traditional Turkish handicrafts like point lace (also known as Turkish Lace), silk weaving (become famous with the name Ödemiş İpeklileri) and canvases were sewn on Ödemiş Silk distinguish as important and featured handicraft. Because of it, this research has been done to define the thoughts of locals

of Ödemiş about traditional handicraft and evaluate tourism in Ödemiş in terms of creative tourism. A scale has been developed regarding the research. Its validity and confidentiality have been analyzed and Cronbach's Alpha value is calculated as 87.9. The research field is determined as Çamlık Yol, a part of Ödemiş center, and 174 questionnaires have been analyzed. The questionnaires consist of questions regarding participants' gender, whether being a local, marital status, educational background. As a result, no specific differences have been found. It is aimed that this research will be held in the whole area.

Key Words: Traditional Turkish Handicrafts, Ödemiş, Creative Tourism, Cultural Heritage

1. GİRİŞ

Geleneksel el sanatları özünü geçmişten alan, halkın toplumsal, sanatsal beğenileri ile kültürel zenginliklerini yansıtan değerleridir. Anadolu'ya Türklerin gelişinden sonra sentezlenerek yenilenen el sanatları, Anadolu'nun binlerce yıllık kültürüyle kendi kültürel değerlerini birleştirerek zengin bir hal almıştır. Ancak geleneksel teknolojinin hızla gelişmesi ve sanayileşme sonucunda değişen hayat koşulları ve değer yargıları nedeniyle eski kıymetini kaybetmiş, hatta bazı el sanatlarının özgün yapısı değişmiştir (Can, 2013). El sanatları bu yüzyılın sonunda turistik anlamda önem kazanmış, son on yılda ise geleneksel el sanatlarını yaşatmak ve unutulmaya yüz tutmuş tarihî mesleklerin sürdürülebilirliğine katkı sağlamak üzere çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Bu çalışmaların büyük çoğunluğu, yöresel el sanatları ürünlerinin turizm sektöründe değerlendirme konusuna yoğunlaşmıştır (Altınay ve İstanbullu Dinçer, 2017).

Geleneksel Türk el sanatları turistik alışverişlerde önemli yer tutmakta ve turistlerin özgün ürün tercihleri içerisinde el sanatı ürünlerine yönelmelerine karşın, geleneksel el sanatı ustalarının giderek azalması, hatta bazı geleneksel el sanatlarının unutulmaya yüz tutması bu el sanatlarının geleceği açısından risk taşımaktadır (Durand ve Fremond, 1979'dan akt. Öter: 2010).

Yaratıcı turizm, bir destinasyonun karakterini, sanatını, kültürel mirasını, yaşayan kültür ve insanlarla ilişkiler kurarak öğrenmek için deneyimsel faaliyetlere etkin katılma olanağı sunan bir turizm türüdür. Yaratıcı turizm kültür turizmi ile yakından ilişkili olup, farklı deneyimler yaşamak isteyen turistler için; tarımsal turizm, doğa sporları, gastronomi, mutfak sanatları, sanat ve el sanatları gibi yaratıcı etkinlikleri kapsamaktadır (Akşit Aşık, 2014). Geleneksel Türk el sanatlarının yaratıcı turizm kapsamında değerlendirilmesi amacına yönelik İzmir ili Ödemiş ilçesinde yapılan bu çalışmada öncelikle, geleneksel Türk el sanatları ve yaratıcı turizme ilişkin kavramsal olarak bilgi verilmiştir. Çalışmanın araştırma kısmında ise Ödemiş ilçesinde yaşayan halkın geleneksel el sanatları algısını belirlemek üzere anket yapılmıştır.

2. GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI

El sanatları, insanoğlu var olduğundan beri tabiat şartlarına bağlı olarak ortaya çıkmış, insanların ihtiyaçlarını karşılamak, örtünmek, korunmak amacıyla başlamış, daha sonra gelişerek çevre şartlarına göre değişim göstermiş ve ortaya çıktığı toplumun duygularını, sanatsal beğenilerini, kültürel özelliklerini yansıtır hale gelerek *Geleneksellik* vasfını kazanmıştır (Başar ve Kahveci, 2013). Geleneksel el sanatları, toplum yapısının şartları içinde oluşmuş, bölgesel özellikler ve sanatsal öğeler taşıyan, halk tarafından basit alet ve makinelerle bir amaca yönelik üretilen ve alınıp satılan, kültürel kimlik taşıyan ürünlerdir (Sarıoğlu, 2005: 73). Zargham (2007) ise, el sanatlarını, bir ulusun veya bir toplumun geçmişten günümüze oluşmuş ve olgunlaşmış kültürünün donatılmış bir yansıması olarak tanımlamaktadır (akt. Çelik ve Toprak, 2018: 688). El sanatları geçmişte günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçasıyken, Endüstri Devrimi sonucunda, fabrikalarda yapılan seri üretim karşısında gerilemiş, bazı el sanatlarının üretim biçimi değişirken, bazı türlerin ise niteliği değişmiş, kırsal kesimden şehirlere olan göç, el sanatları ile ilgilenen bireylerin sayıca azalmasına hatta kimi el sanatkârlarının kalmamasına ve kimi el sanatlarının da kaybolmasına neden olmuştur (Can, 2017). Geleneksel Türk el sanatları, Anadolu'nun binlerce yıllık tarihinden gelen uygarlıklarının kültürel mirasıyla, kendi değerlerini birleştirerek zengin bir mozaik oluşturmuş, Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar uzanan göç yolunda karşılaştıkları kültürlerden de etkilenerek geleneksel Türk el sanatlarını (Tablo 1) oluşturmuştur (Millî Eğitim Bakanlığı [MEB], 2012).

Tablo 1: Geleneksel Türk El Sanatları Listesi

El Sanatının Adı	
Ahşap İşi	Semer Yapımı
Metal İşi	Taş İşleme
Cam Eşya	Dekoratif Taş İşi
Seramik	Sedef
Toprak Eşya	Kâğıt Sanatları (Hattatlık, Ebru Sanatı vd.)
Çinicilik	Saraçlık
Dokumacılık	Folklorik Bebek ve Giysi Yapımı
Hasır İşi	Yorgancılık
Sepet Dokuma	Tarak Yapımı
Müzik Aletleri	Alçı İşleri, Tandır Yapımı
Keçe	Dikiş, Giysi Dekorasyonu, Nakış, Örgü
Kilimcilik	Süpürge Yapımı
Halicilik	

Kaynak: URL 1

UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim Bilim ve Kültür Örgütü), 17.10.2003 tarihinde Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması (SOKÜM) sözleşmesini kabul etmiş, ülkemizde ise 21 Ocak 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşmenin 2. fıkrasında el sanatları SOKÜM alanı olarak belirlenen beş alandan birisi olup, 13. maddesi ise SOKÜM'in ulusal ölçekte korunmasına işaret etmekte, kültürel mirasın korunmasının devlet içinde kurumsallaşması öngörülmektedir (Can, 2017: 56). Ülkemizde geleneksel el sanatlarını korumak ve sürdürülebilirliğini sağlamak için *Türk Süsleme Sanatları ve Geleneksel El Sanatları Kursları Yönetmeliği* hazırlanmış ve 29.08.2009 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu yönetmelik, Türk süsleme sanatları ve geleneksel el sanatlarının bozulmasını ve yok olmasını önlemek, aslına uygun öğretilerek yaşatılmasını ve nesilden nesile aktarılmasını sağlamak üzere düzenlenecek kurslara ilişkin ilkeleri belirlemektir (Özbek ve Çevik, 2018: 592).

Günümüzde ülkemizde kültürel ve sanatsal değeri olan pekçok meslek, değişime mağruz kalmış ve yok olma tehdidi ile karşı karşıya kalmıştır. Bu durum Türk toplumunu derinden sarsmış, el sanatları gözardı edilirken, sanatsal değeri olmayan fabrikasyon ürünler ilgi görmeye başlamıştır. Bir başka deyişle, insanlar açısından değişen ve dönüşen toplumsal dinamikler nedeniyle, bazı geleneksel Türk el sanatları ve meslekler işlevini kaybetmiş ve zamanın gerisinde kalmışlardır. Bu sürece direnen geleneksel el sanatları ise, temel işlev ve anlamlarının dışına çıkarak, günümüz turist taleplerini karşılamak üzere hediyelik eşya tasarımlarıyla varlıklarını sürdürmeye çalışmaktadır (Altıntaş, 2016).

3. YARATICI (KREATİF)TURİZM

Türk Dil Kurumu'na göre yaratıcı sözcüğü; yaratma yeteneği olan, zekâ, düşünce ve hayal gücünden yararlanarak görülmeyen yeni bir şey ortaya koyan, yapan, kreatif olarak tanımlanmaktadır (URL 2). Lindroth vd., (2007) yaratıcılığı; yeni fikirlerin geliştirilmesi ve bu fikirlerin sanatsal ve kültürel ürünler, işlevsel tasarımlar, bilimsel buluşlar ve teknolojik yenilikler geliştirilmek için kullanılması olarak tanımlamaktadır (Akt. Gökçe, Cihangir, Sunar ve Summak, 2017: 1472). Taylor (1988) ise, literatürde yaratıcılığın tanımlarını gözden geçirmiş ve yaratıcılığı; *yaratıcı kişi, yaratıcı süreç, yaratıcı ürün ve yaratıcı çevre (yaratıcı basın)* olarak dört başlıkta ele almıştır. Turizm uygulamaları ise bu yaklaşımların dördünü de içermektedir. Örneğin, yaratıcı ürünlerin turizm çekiciliği olarak kullanılması (örneğin, ünlü yazarlar, ressamlar vb. seyahatler), yaratıcı sürecin turistler için yaratıcı etkinliklerin tasarlanmasında kullanılması (örneğin, atölye çalışmaları ve ustalık sınıfları) ve yaratıcı sınıfın faaliyetleri yoluyla yaratıcı insanların katılımı sayılabilir (akt. Richards, 2011: 1226).

Dünyada bu konunun en somut yansıması 2004 yılında oluşturulan *UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı*'dır. UNESCO Yaratıcı Şehirler Ağı yedi yaratıcı alanı kapsamaktadır: El Sanatları ve Halk Sanatı, Tasarım, Film, Gastronomi, Edebiyat, Medya Sanatları ve Müzik. Bu ağ kapsamında 2019 Kasım ayı itibariyle 185 şehir bulunmaktadır (Akşit Aşık 2014; URL 3; URL 15).

Yaratıcı turizm 2000 yılında Richards ve Raymond tarafından tanımlanan yeni bir terimdir (Richards, Wisansing ve Paschinger, 2018: 12). Richards ve Raymond (2000) yaratıcı turizmi; ziyaretçilere, ziyaret

ettikleri tatil yerinin özelliği olan kurslara ve öğrenme deneyimlerine aktif katılımı yaratıcı potansiyellerini geliştirme fırsatı sunan turizm olarak tanımlanmaktadır (Richards ve Raymond, 2000). Yaratıcı turizm, kültürel bir turizm çeşididir ve daha spesifik bir tanımlamayla yaratıcı turizm, sanatın, kültürel mirasın ya da bir yerin kendine özgü karakterinin katılımcı öğrenmesi ile ilgili ve özgün bir deneyime yönelik seyahattir ve bu destinasyonda yaşayanlarla, bu yaşam kültürünü yaratanlar arasında bir bağlantı kurar. Ziyaretçilere, turistik destinasyonun özelliği olan kurslara aktif katılım ve öğrenim deneyimleri ile yaratıcı potansiyellerini geliştirme fırsatı sunar. Her ne kadar yaratıcı turizm genel olarak bir kültürel turizm biçimi olarak algılsa da, temel kültür turizminden temelde farklıdır. Geleneksel kültürel turizm, müzeleri, sanat galerilerini, konserleri, bale gösterilerini vb. ziyaret etmek, görmek ve seyretmeye dayanıyor olsa da, yaratıcı turizm deneyimlemeye, katılmaya ve öğrenmeye dayanır. Örneğin, ikon resimlerini gözlemlemekle kalmaz, öğrenmek için destinasyonlardaki ikon resimlerine ilişkin kurslara da aktif katılır (Ohridska-Olson ve Ivanov, 2010).

Yaratıcı turizm, turistlerin farklı kültürleri tanıması, yöresel kültürel unsurları keşfetmesi ve kimi kültürel uygulamaları yaşamasına imkan sunan; eğlence, kültür ve seyahati birlikte sağlayan yeni nesil bir turizm türüdür. Yaratıcı turizmin özelliği, yerel olan kültürel unsurları turizm için çekicilik faktörü haline getirmiş olmasıdır (Gülüm, 2015). Turistlerin insanlarla daha fazla iletişim kurmasını ve destinasyonda yaşayan kültüre etkin katılımını sağlayan yaratıcı turizm, eğitsel, duygusal, sosyal ve psikolojik yarar sağlama amacı taşımaktadır (Akşit Aşık, 2014: 787). Bugün yaratıcı turizme katılanlar, kültürel etkinlikleri izlemek yerine, bu etkinliklere aktif katılmak istemektedir. Örneğin; Arjantin'de tango öğrenmek, Fransa'ya geleneksel Provence yemeklerini pişirmek için gitmektedir (Ohridska-Olson ve Ivanov, 2010).

Tablo 2: Yaratıcı Turizm Amaçlı Kullanılabilecek Kültürel Kaynaklar

Geleneksel kültür, tarihi ve kültürel miras	El sanatları, antika ve restorasyon	Kuyumculuk, tekstil, seramik, ahşap işleme, antika ve mimari restorasyon vb.
	Geleneksel mutfak	Yemek yapımı, yöresel mutfak, vb.
	Tarihi, kültürel ve doğal miras	Müzeler, arşivler, kütüphaneler, anıtlar, doğal parklar vb.
Sanat	Görsel sanatlar	Resim, heykel, fotoğraf, edebiyat vb.
	Performans sanatları	Tiyatro, dans, opera, sirk, kukla vb
Kültürel Endüstriler	Görsel – İşitsel	Film, televizyon, video, radyo, belgesel, vb.
	Müzik	Canlı müzik, albüm, plak, cd,
	Yayıncılık	Kitap, dergi, gazete, vb.
Yaratıcı Faaliyetler	Tasarım	Moda tasarımı, grafik tasarım, İç mimari, vb.
	Yaratıcı hizmetler	Mimari, reklam, vb.

Kaynak: URL 4

Yaratıcı turizm, yerel beceriler, uzmanlık ve gelenekler (Tablo 2) gibi pek çok alandan yararlanma potansiyeline sahiptir. Örneğin; yaratıcı turistin öğrenmek isteyebileceği konular; Sanat ve El Sanatları, Tasarım, Gastronomi, Sağlık ve Şifa, Diller, Maneviyat-İnanç, Doğa ve Spor Dalları sayılabilir. Bu yaratıcılık temelli ürünlerin tümü şu anda turizmde büyük gelişme alanları olup, gelecekte de öyle kalması olasıdır (Richards ve Raymond, 2000).

4. ÖDEMİŞ ve ÖDEMİŞ GELENEKSEL TÜRK EL SANATLARI

İzmir ili Ödemiş ilçesi 1082.6 km² yüzölçümüne, 123 metre rakıma ve 132.241 kişi nüfusa sahiptir. Ödemiş İzmir kent merkezine 112 km uzaklıkta olup, karayolu ve demiryolu ulaşımı bulunmaktadır (URL 5, URL 7).

Ödemiş tarihine ilişkin en eski bilgi MÖ 11 bin yıl öncesine ait Soğukluk Deresi kanyonunda bulunan kaya altı sığınandaki şematik kazıma figürlere dayanmaktadır. İlçenin bugünkü temelleri ise 1684 yılında Ödemiş Türkmen oymağının yerleşik duruma getirilmesi ile atılmıştır. Ödemiş adının kökenine bakıldığında; ilk kullanımının 1451 yılında Otamış, sonra 1684 yılında Ödemiş ve 1820 yılında son değişikliklerle bugünkü ismini almıştır (URL 7). Ayrıca Ödemiş, yakınlarında bulunan Birgi'nin Aydınoğulları Dönemi'nde başkent olması ve Birgi'nin 18. ve 19. yüzyıl sivil mimari yapılarının oluşturduğu kültürel birikim ve mimari zenginlikler kültür turizmi potansiyeli taşımaktadır (URL 8). Ödemiş ilçesinde bir adet iki ve bir adet üç yıldızlı toplam iki adet turizm işletme belgeli konaklama tesisi (Tablo 3) bulunmaktadır.

Tablo 3: Ödemiş İlçesi Turizm Belgeli Konaklama Tesisi Sayısı

--Konaklama Tesisleri--(2019-OCAK)	İşletme Belgeli Tesisler			Yatırım Belgeli Tesisler			TOPLAM		
	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı	Tesis Sayısı	Oda Sayısı	Yatak Sayısı
ÖDEMiŞ	2	81	162	2			2	81	62

Kaynak: URL 7

Asırlık ağaçlarıyla meşhur olan Ödemiş'in köylerde yapılan tarımsal ürünleri, el sanatları, ipek dokuma, el zanaatları, yöresel yemekler ve geleneksel oyunlar (Deve güreşleri, Rahvan at yarışları) ve Tarihi Arasta Çarşısı, Ödemiş Yıldız Kent Müzesi, Hakkı Ayvaz Kent Müzesi ve Bedia Akartürk Sanat Müzesi ile kültürel turistik çekiciliklere sahiptir. Özellikle Cumartesi günleri kurulan kadın el sanatları pazarı ve yöreye özgü yiyecekler yaratıcı bir kent olmasına imkân sunmaktadır (URL 9; Akpulat, 2015).

Ödemiş ilçesinde her yıl yapılan Kurtuluş Günü Şenlikleri ve Ödemiş Milli Fuarı ve kültürel etkinlikleri, İlk Kurşun Bayramı, Bademli Kiraz Festivali, Konaklı Davut Dede Şenliği, Hamamköy Gencer Şenliği, Bademli Sellî Bayramı, Ulu Cami ve Aydınoğulları Türbesi (Birgi), İmam-ı Birgivi Türbesi (Birgi), kültür turizmi ve beraberinde yaratıcı turizm için çekicilik unsurlarıdır (URL 5).

Ödemiş ilçesinde geleneksel Türk el sanatları ayrı bir öneme sahiptir. İlçede dünyaya *Türk danteli* olarak geçmiş iğne oyaları, *Ödemiş İpeklileri* olarak ün salmış ipek dokumaları ve Ödemiş ipeğine işlenen kanaviçeleri başta gelmektedir.

Geleneksel Türk el sanatı ürünlerinden oya, *ipek ibrişim kullanılarak iğne, tığ ya da mekikle yapılan bir tür dantel, ya da süslemek ve süslenmek ihtiyacını karşılamak için, çeşitli teknik ve malzemelerle yapılmış dar kenar süsü* olarak tanımlanmaktadır. Ödemiş ilçesi ve köylerinde ince bir el emeği gerektiren iğne oyaları geçmişten günümüze gelen bir el sanatıdır (Erbek, 1984'ten akt. Evecen, Etikan ve Kılıçarslan, 2017).

Ödemiş geleneksel el sanatlarından iğne oyası TDK sözlüğünde, *iğneyle değişik biçimli veya düğümlü ilmekler oluşturularak ve bunlar birleştirilerek yapılan oya* (URL 2) olarak tanımlanmaktadır. İğne oyaları ise, ipek, pamuk ve sentetik ipler kullanılarak yapılmaktadır (URL 10). Ödemiş iğne oyaları geleneksel olarak, yazma ve çember kenarlarında, değirme adı verilen namaz örtüleri kenarlarında, göynek denilen giysilerin kol ve yaka uçlarında, para ve altın keselerinde, karyola takımlarında, efelerin baş giysisi olan alfes (yünden yapılmış keçe başlık) saran çemberin, kefiye adı verilen ve boyuna sarılan bir tür fuların ve saat kesesinin süslemeleri ve kadınların kullandığı, pamuklu ya da ipekli kumaşlardan yapılan ve tek bir kenarında iğne oyası bulunan dikdörtgen bir başörtüsü olan değirme ile dört tarafı oya ve kare şeklinde olan yazmada kullanılmaktadır (Evecen vd., 2017: 325).

Görsel 1: Alfes**Görsel 2:** Değirme**Görsel 3:** Yazma (Biber Oyası)**Kaynak:** Evecen vd., 2017: 325

Ödemiş ilçesinde dokumacılık ile ilgili ilk bilgiler, Ödemiş Ovası'nda kökboyalı ve dokumaları ile tanınan Hypaipa kentine dayanmaktadır (URL 7). Ödemiş ve çevresinde ipek dokumacılığı tarihine bakıldığında; ünlü seyyah İbni Batuta, 1333 yılında Birgi'ye yaptığı seyahatte *Aydınoğulları Mehmet Bey'in kendisine kemha (bir çeşit ipek kumaş) ve bürümcük gibi kumaşlardan dikilmiş elbiseler* hediye

ettiğinden, Evliya Çelebi ise Seyahatnamesi'nde, 1671 yılında Birgi'de ipek ipliği yapıldığından söz etmektedir (Özkavruk Adanır, Kuleli ve Dikkaya Gökür, t.y.). İpek dokumacılığı, bugün el tezgâhları yanında sanayi tipi tezgâhlarda da yapılmakta, okullarda, özel kurs ve çeyiz evlerinde mendil, fular, başörtüsü, sehpa örtüsü vb. *Kadın El Sanatları Pazarında* satılmaktadır (URL 10).

İlçede 1990'ların sonunda yapılan araştırmalarda; idare kumaşı, peştamal, çiğ çarşafı, pembezar, mendil ve Ödemiş Keteni olarak bilinen kumaş türleri görülmektedir. Ödemiş Kent Konseyi Kadın Meclisinin girişimiyle ilçede ipek böcekçiliğini canlandırılması için yapılan proje kapsamında Bursa Koza Birlik işbirliğiyle 2010 yılında Ödemiş'te *Geleneksel İpekböcekçiliğini Yeniden Canlandırma Projesi* başlatılmış, proje ilgiyle karşılanmıştır (Özkavruk Adanır, Kuleli ve Dikkaya Gökür, t.y.).

Bugün ipekli dokumacılık ile ilgili bir dönüşüm görülmekte, hammadde açısından, Ödemiş ipekli dokumaları için gerekli ipek geçmişte yörede üretilen ipek kozalarından elde edilirken, bugün Çin'den ya da çok az sayıda Bursa Koza Birlik ipek kozalarından sağlanmaktadır (URL 11). Ödemiş İpek'in kurucusu Halil Bayındır'a göre 1940'lı yıllarda Ödemiş/Birgi yöresinde 3250 adet el dokuma tezgâhı varken, bugün el tezgâhı ile dokuma yapan tek bir kişi bile kalmamıştır (Önlü, 2010).

Görsel 4-5: Özkavruk Adanır, Kuleli ve Dikkaya Gökür, t.y.

Bir diğer el sanatı olan kanaviçe işinin tarihine bakıldığında, İbrani tarihi Nuh peygamber zamanında kanaviçe ile işlenmiş çeşitli eşyaların bulunduğunu yazmaktadır. Bu durum kanaviçe sanatının Asya'dan Avrupa'ya geçtiğini ve 16. yüzyılda ise sevilen el sanatlarından biri olduğunu açıklamaktadır (URL 12). Kanaviçe işleme tekniği Türklerde 16.yüzyıl itibariyle kullanılmaya başlanmış, 19. Yüzyıl itibariyle Anadolu Türk Halk işlemleri arasında yer almıştır (URL 13). TDK sözlüğünde kanaviçe sözcüğü; el işleri için kullanılan seyrek dokunmuş keten bezi ve bu bezin üzerine yapılan işlemdir (URL 2). Kanaviçe (kanava), dikiş ve nakışın dekoratif bir şekil almasıyla oluşan bir işlemin adıdır. İtalyanca Canavaccio sözcüğünden dilimize geçmiş olan kanaviçe, seyrek dokunuşlu, keten kumaşlar üzerinde çapraz iğneyle yapılan işlemeye denir. Kanaviçe tekniğinin desenleri, kareli veya milimetrik kâğıtlara çizilerek renklendirilir. Kanaviçe işinde daha çok geometrik ve çiçek desenleri tercih edilmektedir. Kanaviçe, yatak ve mutfak takımlarında, seccade, havlu, yastık, panolar ile giyim süslemelerinde kullanılan bir işleme türüdür. Kanaviçe işleminde kullanılan kumaşlar; Keten, Patiska, Saten, Ödemiş İpeği, Terilen ve Etamin vb. olarak sıralanabilir (URL 12).

Üretim sanayinde meydana gelen teknolojik gelişmeler ile oluşan seri üretim ve moda el sanatlarını ve dolayısıyla kanaviçe işini de olumsuz etkilemiştir (Köşker ve Karacaoğlu, 2019: 993). Somut olmayan kültürel miras ürünlerinden el sanatları ve kanaviçe işi de sınırlı sayıda kişinin çabalarıyla yaşatılmaya çalışılmaktadır (URL 14).

Görsel 6: Yatak Takımı

Görsel 7: Etamin Kanaviçe İşleme

Görsel 8: Ödemiş İpeği

Kaynak: (URL 12)

6.3. Ölçeğin Geliştirilme Süreci

Maddeler oluşturulurken öncelikle literatür detaylı olarak incelenmiş ve teorik altyapı oluşturulmuştur. İlçede yaşayan 17 kişi ile el sanatları konusunda kayıt altına alınarak görüşülmüştür. Kayıtlar dikkatle incelendikten sonra belirlenen algı ifadeleri yazılmıştır. İfadeler 7 doktora yapmış öğretim elemanı tarafından incelenmiş ve değerlendirmeleri sonucunda gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

6.4. Veri Analizi

El Sanatları Algısı Ölçeği maddelerinin ayırt ediciliğini test etmek üzere madde analizi yapılmıştır. Maddeler 0,612 ve 0,780 arasındadır. Güler (2012), 0,30'dan yüksek olan maddelerin iyi düzeyde ayırt edici olduğunu ve teste alınması gerektiğini ifade etmektedir. Sonuçlara göre maddelerin ayırt edici olduğu ve ölçekte bulunmaları gerektiği anlaşılmaktadır. Maddelerin açıklama gücü oldukça yüksektir.

Tablo 4: El Sanatları Ölçeğinin Toplam Madde Korelasyonu

Madde 1	,754
Madde 2	,666
Madde 3	,749
Madde 4	,672
Madde 5	,564
Madde 6	,707

Büyüköztürk (2010)'e göre, maddelerin ayırt ediciliğini belirlemek amacıyla, toplam puanlarına göre alt %27 ve üst %27'lik ifadeleri gruplara ayrılır. Ardından, madde ortalama puanları arasındaki farklar ilişkisiz t-testine tabii tutulur. Elde edilen gruplar arasında yapılan değerlendirme sonucunun anlamlı çıkması, testin iç tutarlılığının göstergesi sayılmaktadır. El Sanatları Algısı Ölçeği'ne yapılan analiz sonucunda, tüm maddelerin anlamlı çıktığı görülmüştür ($p=,000$, $p\leq 0,001$).

Tablo 5: KMO and Bartlett's Test

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy		,804
Bartlett's Test of Sphericity	Approx. Chi-Square	567,505
	Df	15
	Sig.	,000

Ödemiş ilçesi halkına yapılan araştırmayı oluşturan ölçeğinin açıklayıcı faktör analizi yapılmıştır. Tavşancıl (2002), faktör analizinde, örneklemden elde edilen verilerin yeterliliğini belirlemek için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) testi yapılması gerektiğini öne sürmektedir. Kaiser, bulunan değerlerin 1'e yaklaştıkça mükemmel, .50'nin altında ise kabul edilmeyeceğini göstermektedir. Verilerin temel bileşenler analizine uygunluğunu belirlemek için yapılan KMO değeri yüksek (.80) çıkmıştır. Sonuçta göre veriler yüksek derecede uygun ve yeterlidir (Aşkar ve Dönmez; 2004). Ayrıca, faktör analizinde evrendeki dağılımın normal olması gerekir. Verilerin çok değişkenli normal dağılımdan gelip gelmediğini Bartlett's testi göstermektedir (Tavşancıl, 2002). Ölçeğin Bartlett Küresellik testi anlamlılık düzeyi 0.000'dır ve normal dağılımdan gelmektedir.

Tablo 6: El Sanatları Algısı Ölçeği'nin Faktör Yükleri, Öz değerleri, Açıkladıkları Varyans ve Toplam Açıklanan Varyansları

	F	Özdeğer	Açıklanan Varyans
1.Ödemiş el sanatları (ipek dokulma, kanaviçe, iğne oyası vs) kültürel bir değerdir ve korunması gerekir.	,716	3,742	62,354
2.Turistlerin Ödemiş'i ziyaretlerinde, Ödemiş el sanatları etkilidir.	,602		
3.Ödemiş'te ipek dokumacılığı korunmalı ve yaşatılmalıdır.	,709		
4.Ödemiş'in tanıtımında, "Kadınlar Pazarı" ile ön planda olmalıdır.	,601		
5.Ödemiş'in pazarlanmasında 'El sanatları' daha çok kullanılmalıdır.	,462		
6.Seyahat acentelerinin "Kadınlar Pazarına" düzenlediği turlar artırılmalıdır.	,651		

Ayrıca Barlett küresellik testi sonuçları incelendiğinde ki-kare ($X^2_{(15)}=567,505$; $p < .01$) değerinin anlamlı olduğunu anlaşılmaktadır. Yapı geçerliliği, testin ölçülmek istenen davranış bağlamında soyut bir faktörü doğru şekilde ölçebilme derecesini göstermektedir. (Büyüköztürk, 2010:168). Ölçeğin yapı geçerliği için faktör analizinin yapılması şart olup, ölçeğe faktör analizi yapılmakta ve sonuçlar Tablo 6'da gösterilmektedir. Özdeğer, her faktör tarafından açıklanan toplam varyansı gösterir. Ancak, özdeğerin sadece birden (1) büyük olanlarına itibar edilir (Nakip, 2003: 410-412) Ödemiş halkının elsanatları algısını ölçmek için uygulanan ölçek tek faktörlü çıkmıştır. Özdeğeri, 3,946'dır ve toplam varyansın %62,3'ünü açıklamaktadır. Cronbach's Alpha katsayısı ise 87,9'dır.

6.5. Araştırma Bulguları

Ödemiş ilçesinde yaşayan katılımcılara 183 adet veri formu ulaştırılmıştır. Bu formların 9 tanesi eksik cevaplama nedeni ile elenmiş 174 araştırma formu bilgisayar programı ile analiz edilmiştir. Katılımcıların %62,6'sının (109 kişi) Ödemişli olduğu, %37,4'ünün (65 kişi)'nin de Türkiye'nin çeşitli illerinden geldiği anlaşılmaktadır. Bu durum araştırmanın sonuçlarının doğruluğunu desteklemektedir. Tablo 7'de katılımcıların demografik faktörlere göre dağılımı verilmektedir. Katılımcıların, %43,1'i kadın, % 56'sı erkek, % 61,5'ü evli, %38,5'i bekar, %54'ünün çocuğu var ve %46'sının ise çocuğu yoktur. Eğitim seviyesine göre değerlendirildiğinde; örneklemin %25'inin İlkokul, Ortaokul ve Lise, %74,7'sinin üniversite ve üzeri eğitimi aldığı anlaşılmaktadır. Katılımcılardan 125 kişi; Emniyet Genel Müdürlüğü, Kaymakamlık, Belediye ve Müze'de memur olarak görev yapmaktadır. Katılanların 17'si öğrenci, 7'si Esnaf, 4'ü İşçi, 3'ü mühendis, 2'si mimar, 6 otel çalışanı, 2 çiftçi, 3 ev kadını, 1'er kişinin de; şoför, tercüman, yiyecek içecek işletmesi sahibi ve muhasebeci ve ev kadınıdır.

Tablo 7: Katılımcıların Demografik Faktörlere Göre Dağılımı

Değişkenler	Frekans	Yüzde
Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı		
Kadın	75	43,1
Erkek	99	56,9
Toplam	174	100
Katılımcıların Eğitim Programına Göre Dağılımı		
İlkokul-Ortaokul-Lise	44	25,3
Üniversite ve Üzeri	130	74,7
Toplam	174	100
Medeni Duruma Göre Dağılımı		
Evli	107	61,5
Bekar	67	38,5
Toplam	174	100
Çocuk Sahibi Olma		
Yok	80	46,0
Var	94	54,0
Toplam	174	100
Ödemiş'li Olma Durumu		
Ödemişli	109	62,6
Ödemişli değil	65	37,4
Toplam	174	100

Katılımcılara ayrıca; *Ödemiş'i en çok farklılaştıran özellikler* sorulmuş ve cevap sayısı açısından kısıtlama getirilmemiş, birden fazla seçeneğin işaretlenmesine imkan tanınmıştır. Sırasıyla işaretlenme sayıları; *Tarih içerisindeki yeri* (Kurtuluş savaşındaki önemi ve Aydınöğulları Beyliği) 93 kişi, *Yöresel Yiyecekler* (Ödemiş Köfte, Töngül Pide) 87 kişi, *Halk Pazarı ve Kadınlar Pazarı* 79 kişi, *Geleneksel el işleri* (İğne Oyası, kanaviçe, dantel, telkâri vs) 61 kişi, *ipek böcekçiliği* ve *ipek dokuma ürünleri* 28 kişi, *Festival ve Şenlikler* 11 kişi olmuştur.

Tablo 8: Ödemiş'i En Çok Farklılaştıran Özellikleri Seçme Sıklığı

	F
Geleneksel el işleri (İğne oyası, kanaviçe, dantel, telkari vs)	61
İpek böcekçiliği ve ipek dokuma ürünleri	28
Yöresel yiyecekler (Ödemiş Köfte, Töngül pide vs)	87
Halk Pazarı ve Kadınlar Pazarı	79
Tarih içerisindeki yeri (Kurtuluş savaşındaki önemi-Aydınoğulları Beyliği vs)	93
Festival ve Şenlikler	11
Toplam	358

6.6. Araştırma Analizleri

6.6.1. El Sanatları Algısı Ölçeğinin Yüzde Dağılımları, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Araştırma formunda Yöre Halkının El Sanatları İle İlgili Düşünceleri ölçeği (6 madde) kullanılmıştır. Cevapların ortalamaları Tablo 9'da verilmektedir.

Tablo 9: Yöre Halkının El Sanatları İle İlgili Düşünceleri Ölçeği'nin Yüzde Dağılımı, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

	Dağılım	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum	Ortalama	Standart Sapma
1.Ödemiş el sanatları (ipek dokulma, kanaviçe, iğne oyası vs) kültürel bir değerdir ve korunması gerekir.	Kişi	9	4	17	77	67	4,08	1,01
	%	5,2	2,3	9,8	44,3	38,5		
2.Turistlerin Ödemiş'i ziyaretlerinde, Ödemiş el sanatları etkilidir.	Kişi	6	13	29	86	40	3,81	,987
	%	3,4	7,5	16,7	49,4	23		
3.Ödemiş'te ipek dokumacılığı korunmalı ve yaşatılmalıdır	Kişi	6	6	16	78	68	4,12	,959
	%	3,4	3,4	9,2	44,8	39,1		
4.Ödemiş'in tanıtımında, "Kadınlar Pazarı" ile ön planda olmalıdır.	Kişi	7	9	31	86	41	3,83	,980
	%	4	5,2	17,8	49,4	23,6		
5.Ödemiş'in pazarlanmasında 'El sanatları' daha çok kullanılmalıdır	Kişi	3	16	22	99	34	3,83	,906
	%	1,7	9,2	12,6	56,9	19,5		
6.Seyahat acentelerinin "Kadınlar Pazarına" düzenlediği turlar artırılmalıdır.	Kişi	7	8	22	82	55	3,97	,996
	%	4	4,6	12,6	47,1	31,6		

Araştırma 5'li likert ölçeği çerçevesinde incelendiğinden ortalaması 3.00'dan büyük olan ifadeler ve faktörler olumlu yönde bir katılımı, 3.00'ın altında olanlar ise daha düşük derecede bir katılımı göstermektedir. Altı maddenin ortalamaları da 3,83 ile 4,12 arasındadır ve yüksek derecede olumlu katılım olduğu anlaşılmaktadır. En yüksek olumlu katılımı *Ödemiş'te ipek dokumacılığı korunmalı ve yaşatılmalıdır* (4,12) ifadesi almıştır. İkinci en yüksek katılımın olduğu ifade; *Ödemiş el sanatları (ipek dokulma, kanaviçe, iğne oyası vs) kültürel bir değerdir ve korunması gerekir* (4,08) ifadesidir. Sırasıyla diğer ifadeler; *Seyahat acentelerinin Kadınlar Pazarı'na düzenlediği turlar artırılmalıdır* (3,97), *Ödemiş'in tanıtımında, Kadınlar Pazarı ile ön planda olmalıdır* ve *Ödemiş'in pazarlanmasında el sanatları daha çok kullanılmalıdır* (3,83), *Turistlerin Ödemiş'i ziyaretlerinde Ödemiş el sanatları etkilidir* (3,81).

6.6.2. T-Testi Sonuçları

Yöre Halkının El Sanatları İle İlgili Düşünceleri Ölçeği'nin cinsiyete göre t-testi sonuçları Tablo 10'da gösterilmiştir.

H₁: Yöre Halkının El Sanatları İle İlgili Düşünceleri Ölçeği'ne verdikleri cevaplar cinsiyet değişkenine göre farklılık göstermekte midir?

T-Testi sonuçlarının yer aldığı Tablo 10'dan da görüldüğü gibi, kadın ve erkek katılımcıların ölçeğe verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır t (170)=541, p>0,05. Yapılan test sonuçlarına göre, kadınlar ile (X=24,5), erkeklerin benzer cevap verdikleri belirlenmiştir (x̄=23,1). H₁ kabul edilmemiştir.

Tablo 10: Yöre Halkının El Sanatları İle İlgili Düşünceler Ölçeği'nin Cinsiyete Göre T-testi Sonuçları

Cinsiyet	N	\bar{X}	S	Sd	T	P
Kadın	74	24,5	4,31	170	541	,852
Erkek	98	23,1	4,77			

H₂: Yöre Halkının El Sanatları İle İlgili Düşünceleri Ölçeği'ne verdikleri cevaplar Ödemişli olma değişkenine göre farklılık göstermekte midir?

Ödemişli ve Ödemişli olmayan katılımcıların ölçeğe verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır t(169)=613, p>0,05. Yapılan test sonuçlarına göre, Ödemişli olanlar ile (x̄=24,5), Ödemişli olmayanların benzer cevaplar verdikleri belirlenmiştir. (x̄=23,1). H₂ kabul edilmemiştir.

Tablo 11: Yöre Halkının El Sanatları İle İlgili Düşünceleri Ölçeği'nin Ödemişli Olma Durumuna Göre T-testi Sonuçları.

	N	\bar{X}	S	Sd	T	P
Ödemişli	74	69,3	4,77	169	-,613	,26
Ödemişli değil	98	73,4	4,37			

H₃: Katılımcıların El Sanatları Ölçeği'ne verdikleri cevaplar medeni duruma göre farklılık göstermekte midir?

Yöre Halkının El Sanatları İle İlgili Düşünceleri ölçeği'ne, medeni duruma göre yapılan t- testi sonucunda; evli olanların ölçeğe verdikleri cevaplarla bekar olanların ölçeğe verdikleri cevaplar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır t (170)=700, p>0,05. Katılımcılardan evli olanların verdiği cevaplar ile (x̄=23,5) bekar olanların verdiği cevaplar (24) arasında farklılık görülmemektedir. H₃ kabul edilmemiştir.

Tablo 12: El Sanatları Algısı Tutum Puanlarının Medeni Durumuna Göre T-testi Sonuçları

	N	\bar{X}	S	Sd	T	P
Evli	106	23,5	4,77	,170	,700	0,882
Bekar	66	24,0	4,37			

H₄: Katılımcıların El Sanatları Ölçeği'ne verdikleri cevaplar eğitim durumuna göre farklılık göstermekte midir?

Katılımcıların verdikleri cevapların eğitim durumuna göre yapılan t-testi sonuçlarına göre, yörenin el sanatları ile ilgili anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır, t (170)=,704, p>0,05. Diğer bir ifade ile İlkokul, Ortaokul ve Lise (x̄=24,1), Üniversite ve Üzeri (x̄=23,5) katılımcılar ölçeğe benzer cevaplar vermiştir. H₄ kabul edilmemiştir.

Tablo 13: Yöre Halkının El Sanatları İle İlgili Düşünceleri Eğitim Durumuna Göre T-testi Sonuçları

	N	\bar{X}	S	sd	T	P
İlkokul- Ortaokul- Lise	43	24,1	4,72	170	,704	,656
Üniversite ve üstü	129	23,5	4,59			

Çalışmada, yöre halkına uygulanmak üzere, “Yöre Halkının El Sanatları İle İlgili Düşünceleri Ölçeği” geliştirilme çalışması anlatılmaktadır. Bu amacı gerçekleştirmek üzere 6 maddeden oluşan ölçek Ödemiş ilçesi, Çamlık Yol'da uygulanmıştır. Ayrıca ölçek 7 öğretim elemanına değerlendirilmek amacı

ile gönderilmiştir. Araştırma sonucu elde edilen veriler için ilk olarak, madde toplam korelasyonuna yani maddelerin ayırt ediciliklerine bakılmıştır. Daha sonra ise yapı geçerliliğini ölçmek için faktör analizi yapılmış ve ölçeğin tek boyutlu olduğu görülmüştür. Beşli likert tipinde hazırlanan ölçeğin güvenilirlik katsayısı, 0,87.9'dur. Yapılan analizler sonucu elde edilen verilere göre oluşturulan ölçeğin geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olarak kullanılabilceğini göstermektedir. El Sanatları Algısı Ölçeği'nin yöre halkının el sanatları ile ilgili düşüncelerini ölçmek isteyen araştırmacılar tarafından kullanılabilceği düşünülmektedir. Bunun yanında Ödemiş, Çamlık Yol'da yaşayanlara yapılan araştırmada; cinsiyet, Ödemişli olma, medeni durum, eğitim durumu açısından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Katılımcıların; yörenin el sanatları ile ilgili algılarının benzer olduğu araştırma sonucunda ortaya çıkarılmıştır. Bu araştırmada geliştirilen ölçek ile ilçe çapında daha geniş bir araştırma yapılması planlanmaktadır.

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüzün sanayileşen toplumlarında el sanatları ustalarının giderek azalması ve kimi geleneksel mesleklerin ve yeteneklerin unutulma, hatta yok olmayla karşı karşıya kalması, kültürel miras içerisinde önemli bir yer tutan geleneksel Türk el sanatlarının geleceği açısından son derece tehlikelidir (Öter, 2010). Bu bağlamda geleneksel Türk el sanatlarına yönelik farkındalığın artırılması, tanıtımlarının yapılarak geniş kitlelere ulaştırılabilmesi, korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasının anahtarı kültür turizminin bir türü olan yaratıcı turizmdir. El sanatı ürünleri yaratıcı turizme katılan turistler açısından büyük önem taşımakta ve gittikleri destinasyonlara özgü el sanatı ürünlerini tanımak, öğrenmek, deneyimlemek ve satın almak istemektedirler. Bu sebeple geleneksel el sanatı ürünleri turizm faaliyetlerinden kazanılan gelire doğrudan katkı sağladığı gibi turizm faaliyetleri de el sanatı ürünlerinin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılmasında aracı işlevi görmektedir. Ancak bu faydaların sağlanabilmesinde öncelikle halkın el sanatları konusunda bilinçli hale getirilmesi ve eğitim yoluyla geleneksel el sanatları unsurlarının önemi ve özellikleri konusunda bilinçlendirilmeleri gereklidir. Aksi halde yaratıcı turizmin yarattığı etkiden yararlanmak için tamamen ticari düşüncelerle hareket edilerek geleneksel el sanatlarının korunması yerine özgünlüklerinin zarar görmesine neden olunabilir (Özbek ve Çevik, 2018). Hatta yaratıcı turizmin turist çekmesinde önemli etkisi olan el sanatlarının, zamanla niteliklerini, fonksiyonlarını ve anlamlarını kaybettiği öne sürülmekte, turistlerin daha ucuz, kolay taşınabilir ve daha dayanıklı hediye istekleri doğrultusunda değişiklikler yapılarak; bu turistik talep, geleneksel el sanatlarıyla ilişkisi olmayan imitasyon ürünlerin yapılmasına neden olmaktadır (Kurgun ve Yumuk, 2013). Bu sebeple ülkemizdeki el sanatı ürünleri koruma altına alınmalıdır. Koruma altına almak bilinçli bir davranış ve süreklilik gerektirir. Üstelik ortak bir akıl ve pek çok bilim alanının ortak çalışmasını zorunlu kılar. El sanatlarını koruma ve yaşatma konusunda ülkemizde özel ve resmi kurumlar tarafından bugüne kadar pek çok çalışma yapılmasına karşın, ana sorunlar gözardı edildiğinden istenilen sonuç alınamamıştır. Bir başka öneri ise, geleneksel Türk el sanatları ürünlerinin tasarımı, tanıtım ve pazarlama faaliyetlerinin web sayfaları ve sosyal medya sayfaları yoluyla yapılması; üniversitelerin ilgili akademik birimleri (El Sanatları ve Turizm) ile ortak çalışmalar, projeler gerçekleştirilmesi gereklidir (Can, 2017).

Çalışma İzmir ili Ödemiş ilçesi ile sınırlandırılmış olup, bu konuda sınırlı sayıda çalışmanın yapılmış olması bu çalışmanın kısıtlarıdır. İleride yapılacak çalışmalarda farklı destinasyonların el sanatlarının yaratıcı turizm kapsamında ele alınması, karşılaştırılması ya da Ödemiş yerel halkının geleneksel Türk el sanatları algısını ölçmek yerine, yaratıcı turizm etkinliklerinin yörede yaratıcı turizmin yapılabilirliği ve geleneksel Türk el sanatlarının sürdürülebilirliği konularını ele alınabilmesi mümkündür.

KAYNAKÇA

- AKPULAT, N.A. (2015). Ödemiş'in Kırsal Turizm Arz Kaynakları Açısından Değerlendirilmesi ve Öneriler. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 5(2), 84-91.
- AKŞİT AŞIK, N. (2014). Yaratıcı (Kreatif) Turizm. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(31), 786-795.
- ALTINAY, M. ve İSTANBULLU DİNÇER, F. (2017). Geleneksel El Sanatlarının Yaratıcı Turizm Kapsamında Değerlendirilmesi. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 4, 343-352.

- ALTINTAŞ, K.M. (2016). Kaybolmaya Yüz Tutmuş Geleneksel Türk El Sanatkârlarının Karşı Karşıya Bulunduğu Ticari Sorunların Analizi. *Bilig, Bahar*, 77, 157-182.
- AŞKAR, P. ve DÖNMEZ, O. (2004) Eğitim Yazılımı Geliştirme Öz-yeterlik Algısı Ölçeği. *Eğitim Bilimleri ve Uygulama*, 6(3), 259-274.
- BAŞAR, C. ve KAHVECİ M. (2013). Kartepe Kitabı İçerisinde Geleneksel El Sanatları Bölümü. İstanbul: Kartepe Belediyesi Kültür Yayınları.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2010). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi*, Ankara: Pegem.
- CAN, M. (2013). Geleneksel Türk El Sanatlarının Turizme ve Ekonomiye Katkısı. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(2), 259-266.
- CAN, M. (2017). Kırsal Turizmde Yöresel El Sanatlarında Özgünlüğün Korunması. *Uluslararası Kırsal Turizm ve Kalkınma Dergisi*, 1(1), 55-57.
- ÇELİK, S. ve TOPRAK L. S. (2018). Şırnak Geleneksel El Sanatlarının Turistik Ürün Olarak Değerlendirilmesi. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(5), 687-692.
- GÖKÇE, F., CİHANGİR, İ. S., SUNAR, H. ve SUMMAK, M.E. (2017). Kreatif Turizm ve Hatay'da Var Olan Potansiyeli Üzerine Bir Araştırma. *Social Sciences Studies Journal (SSSJJournal)*, 3(7), 1470-1479.
- GÜLER, N. (2012). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Ankara: PegemA Yayıncılık.
- GÜLÜM, E. (2015). Yaratıcı Turizm-Halk Kültürü İlişkisi ve Yerelin Popülerleşmesi. *Millî Folklor*, 27 (105), 87-95.
- EVECEN, A., ETİKAN, S. ve KILIÇARSLAN, H. (2017). Günümüzde El Sanatlarına Yaklaşım; Ödemiş İğne Oyaları Örneği. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10 (1), 321-332.
- KÖŞKER, H. ve KARACAOĞLU, S. (2019). Turizm Bağlamında Geleneksel Türk El Sanatı Lületaşı İşlemeciliğinin Değerlendirilmesi. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(18),991-1013.
- MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI [MEB] (2012). *El Sanatları Teknolojisi-Geleneksel Türk Süsleme Sanatları*. Ankara.
- KURGUN, H. ve YUMUK, Y. (2013). Yöresel El Sanatlarının Kültürel Turizmin Gelişimindeki Rolü: Görece (Boncukköy) ve Nazarköy Örnekleri. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 3(1), 27-32.
- NAKİP, M. (2003), *Pazarlama Araştırmaları Teknikler ve (SPSS Destekli) Uygulamalar*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- OHRIDSKA-OLSON, R. ve IVANOV, S. (2010). Creative Tourism Business Model And Its Application In Bulgaria. *Cultural Realms*, https://culturalrealms.typepad.com/files/creativetourismbm_article_1_lr.pdf E.T:09.11.2019
- ÖNLÜ, N. (2010). Ege Bölge Esinde Kaybolmaya Yüz Tutmuş El Dokumaları ve Değişim Süreci. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 3 (5), 133-149.
- ÖZBEK, Ö. ve ÇEVİK, S. (2018). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Taşıyıcısı Olarak Geleneksel El Sanatları: Gönen İlçesinin Yaşayan Mirası. *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 6(4), 588-603.
- ÖTER, Z. (2010). Türk El Sanatlarının Kültür Turizmi Bağlamında Değerlendirilmesi. *Milli Folklor*, 22 (86), 174-185.
- ÖZKAVRUK ADANIR, E., KULELİ, S. ve DİKKAYA GÖKNUR, Ö. (t.y). Kozadan Tezgâha Ödemiş İpeklileri. *İzmir Kültür ve Turizm Dergisi*, <https://www.izmirdergisi.com/tr/el-sanatları/153-kozadan-tezgaha-odemis-ipeklileri> E.T: 11.10.2019

RICHARDS, G. (2011). Creativity and Tourism-The State of the Art. *Annals of Tourism Research*, 38 (4), 1225–1253.

RICHARDS, G. And RAYMOND, C. (2000). Creative Tourism. *Atlas*, 23, 16-20.

RICHARDS, G., WISANSING, J. J. & PASCHINGER, E. (2018). *Creating Creative Tourism Toolkit*. Editor: Jutamas Jan Wisansing, Perfect Link Consulting Group Co. Ltd. Thailand.

SARIOĞLU, H. (2005). El Sanatlarını Milli Değer Olarak Algılamak. *Millî Folklor*, 17 (66), 72-74.

SEKARAN, U. (1992). *Research Methods For Business*. Second Edition, New York: John Wiley & Sons.

TAVŞANCIL, E. (2002). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.

İnternet Kaynakça

URL 1 <https://docplayer.biz.tr/13951255-Yoresel-el-sanatlari-listesi.html> E.T: 11.10.2019

URL 2 TDK Güncel Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/> E.T: 09.10.2019

URL 3 <https://www.kulturportali.gov.tr/portal/yaraticisehirleragi>

URL 4 https://urbact.eu/sites/default/files/import/Projects/Creative_Clusters/documents_media/URBACTCreativeClusters_TAP_INTELI_Final_01.pdf E.T: 12.11.2019

URL 5 <https://www.odemis.bel.tr/odemis/genel-bilgiler.html> E.T:11.11.2019

URL 6 https://www.odemis.bel.tr/dosyalar/genel/Odemis_Belediyesi_2010_2014_Stratejik_Planı.pdf E.T: 12.11.2019

URL 7 <https://izmir.ktb.gov.tr/TR-77465/odemis.html> E.T: 11.11.2019

URL 8 http://www.ipu.gov.tr/show_district.php?id=25 E.T: 11.11.2019

URL 9 Gezimanya, <https://gezimanya.com/turkiye/odemis> E.T: 11.11.2019

URL 10 <https://www.visitizmir.org> E.T: 09.11.2019

URL 11 www.odemiskentkonseyi.org E.T: 09.11.2019

URL 12 http://www.megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Sanayi%20Makinesinde%20Kanava.pdf E.T:12.11.2019

URL 13 <https://listelist.com/geleneksel-turk-sanatlari/> E.T: 09.11.2019

URL 14 <http://www.egepostasi.com/haber/odemis-te-kadinlar-gunu-ne-ozel-kanavice-sergisi/154654> E.T: 12.10.2019

URL 15 https://en.unesco.org/creative-cities/sites/creative-cities/files/final_liste_des_villes_creatives_de_lunesco_feb2018-_eng.pdf E.T: 09.11.2019